

УДК 336.77.06721

Н.І. Кузічкіна

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ВАЛЮТНИХ КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ В УКРАЇНІ

У статті розглянуті специфічні питання валютного кредитування. Представлені основні види кредитів, які найбільш популярні у клієнтів. Внесені пропозиції відносно рішення кредитних проблем.

Ключові слова: кредит, кредитна лінія, кредитний договір

В статье рассмотрены специфические вопросы валютного кредитования. Представлены основные виды кредитов, которые наиболее популярны у клиентов. Внесены предложения относительно решения кредитных проблем.

Ключевые слова: кредит, кредитная линия, кредитный договор

The article deals with specific issues of foreign currency lending. The main types of loans that are most popular with customers. Made suggestions for solutions to credit problems.

Keywords: credit, credit line, the credit agreement

Постановка проблеми. Проблеми вітчизняного банківського сектору у зв'язку з кризовими явищами в економіці протягом останніх років різні за своїм масштабом та важливістю: це й неповернення кредитів у гривні; неможливість погашення валютних кредитів та інше. Віддаючи належне науковим розробкам вітчизняних та зарубіжних учених-економістів, варто зауважити, що проблемам банківського валютного кредитування підприємств не приділяється достатньо уваги.

Аналіз актуальних досліджень. Вагомий внесок у розробку питань теорії та практики кредитування зробили такі зарубіжні вчені: Б. Баласса, В.Г. Тайлер, Г. Федер, І.Б. Кравіс, М. Обстфельд, П. Ліндерт, П. Кругман, П.С. Хеллер, Р.С. Портер, Р. Рам, Р.М. Кавусі, Т. Пугаль, Т.І. Алібегов, В.А. Атаман, М.М. Белькевич, Т.Є. Бужигаєва, Т.П. Варламова, Н.А. Васильєва, Е.В. Захарова, В.Ю. Катасонов, Л.М. Красавіна, О.І. Лаврушин, Л.М. Максимова, Л.М. Неганова, І.Я. Носкова, О.Л. Смирнов, С.Ф. Ушаков, І.П. Фамінський, Р.І. Хасбулатов, Р.З. Яблукова та інші.

Різним аспектам зазначеної проблеми присвячені праці українських науковців, зокрема: Я.В. Белінської, І.В. Бураковського, В.С. Будкіна, З.М. Васильченко, В.А. Вергуна, М.І. Дідківського, А.М. Кандиби, К.М. Клеутіна, Ю.Г. Козак, В.В. Кози́ка, А.І. Кредісова, М.І. Крупки, В.І. Міщенко, А.М. Мороза, С.В. Науменкової, Л.В. Руденко, М.І. Савлука, І.Я. Софіщенко, І.О. Тивончука, А.С. Філіпенка та інших.

Мета статті. Метою дослідження є поглиблення теоретичних засад банківського кредитування підприємств та обґрунтування напрямів його вдосконалення, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності українських підприємств як на вітчизняному, так і на міжнародних ринках.

Виклад основного матеріалу. Згідно нормативних документів (НП(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” і П(С)БО 11 “Зобов’язання”) банківські кредити, отримані підприємством, визначаються як зобов’язання. Із метою обліку кредити прийнято ділити на два види:

— поточні — вони повинні бути погашені протягом 12 місяців із дати балансу чи протягом операційного циклу підприємства;

— довгострокові — строк їх погашення більше 12 місяців чи більше операційного циклу.

Кредит банку — це платне надання банками грошових коштів у тимчасове користування на визначених кредитним договором умовах із дотриманням принципів повернення, строковості, забезпеченості, платності, цільового використання.

Для отримання кредиту до банку подається заява та пакет необхідних документів, зокрема, копії свідоцтва про реєстрацію і статуту, картка зі зразками підписів, форми фінансової звітності, довідка з ДПІ, гарантійні зобов’язання поручителя, бізнес-план та інші. При наданні кредиту складається кредитна угода (договір), у якій визначається об’єкт кредитування, умови одержання та погашення кредиту, терміни кредитування, відсоткові ставки, зобов’язання підприємства за заставою тощо.

Ключовими секторами сегменту малого та середнього бізнесу, в яких сконцентровані платоспроможні позичальники, залишаються оптова та роздрібна торгівля продуктами харчування, сфера послуг, виробництво продовольчих товарів, торгівля фармацевтичними товарами, а також сільгоспідприємства. Для реалізації короткострокових проектів підприємствам необхідна гнучкість в поповненні обігових коштів. Кредитна лінія - зручний спосіб фінансування проектів з терміном окупності до 12 місяців. Даний інструмент дає можливість використовувати кредитні кошти в міру необхідності і погашати заборгованість за наявності вільних грошових коштів.

Основні переваги: вільне використання ліміту, погашення заборгованості в кінці строку, лояльний підхід до застави, можливість оформлення рамкової угоди, що дозволяє клієнтам неодноразово брати кредити без додаткових витрат на переоформлення застави, можливість використання фінансового ліміту, що дозволяє клієнтам заощадити час на оформленні кредитів.

Розглянемо види кредитних ліній.

Відновлювана кредитна лінія – різновид кредиту, сутність якої полягає у відкритті банком клієнту кредитного ліміту в межах чітко визначеної кредитним договором суми та строку. При цьому позичальник має право користуватися кредитними коштами в межах загального ліміту на свій розсуд, але за умови повного погашення у встановлений у договорі термін. Відсотки за користування кредитом нараховуються банком виключно на суму фактичної заборгованості за кредитом та за фактичний період часу використання коштів.

Невідновлювальна кредитна лінія – різновид кредиту, сутність якої полягає у відкритті банком клієнту кредитного ліміту в межах чітко визначеної кредитним договором суми та строку. Позичальник має право вибирати кредитні кошти поступово в межах загального ліміту на свій розсуд, але за умови повного погашення у встановлений у договорі термін. При цьому, якщо загальний кредитний ліміт був обраний позичальником повністю, отримати наступний транш, навіть за умови часткового погашення кредиту, неможливо.

Відсотки за користування кредитом нараховуються банком виключно на суму фактичної заборгованості за кредитом та за фактичний період часу використання коштів.

Мультивалютна кредитна лінія – інструмент короткострокового фінансування комерційних угод юридичних осіб, використовуючи який клієнт має право здійснювати вибірку кредитних коштів у будь-який з затверджених валют кредитування в рамках загального ліміту кредитування, встановленого в гривні. Вона відкривається для проведення розрахунків як в національній, так і в іноземній валюті в рамках однієї кредитної лінії. Процентні ставки по кожній валюті встановлюються окремо, а ліміт заборгованості – в одній, конкретно визначеній валюті.

Револьверна кредитна лінія – схема кредитування, що дозволяє позичальникові отримувати кошти в межах певної суми, гасити всю суму заборгованості або тільки її частину, виробляти повторне запозичення протягом терміну дії кредитної лінії.

Рамкова кредитна лінія являє собою домовленість позичальника і банку про те що, банк готовий оперативно укласти кредитні договори або відкривати кредитні лінії у заздалегідь визначеному обсязі і на раніше встановлених умовах. Така кредитна лінія, як правило, використовується у випадках оплати окремих поставок товарів в рамках контрактів, що реалізуються протягом певного періоду, а також фінансування етапів здійснення витрат, пов'язаних з реалізацією цільових комерційних програм. У рамках рамкової кредитної лінії перерахування кредитних коштів здійснюється на підставі окремих одноразових кредитів або кредитних ліній.

Взагалі отримання валютного кредиту – дискусійна тема, у якій, з одного боку, присутня заборона споживчого кредитування згідно закону №3795-VI "Про внесення змін у деякі законодавчі акти України щодо врегулювання відносин між кредиторами і споживачами фінансових послуг", з іншого – незрозумілість звичайного громадянина – надаються кредити у валюті чи ні?

Тут треба розділити клієнтів фізичних осіб та юридичних осіб. Юридичні особи більш менш все ж таки кредитувалися впродовж всього кризового періоду – не завжди умови банків відповідали бажаному. Слід зазначити, що питання про заборону на видачу кредитів в іноземній валюті гостро постало під час фінансової кризи в 2008 р. Тоді для зниження тиску на курс гривні НБУ прийняв постанову №319, яка дозволила банкам видавати кредити у валюті тільки резидентам, що мають валютну виручку. У грудні 2008 року НБУ ввів в дію нові норми резервування, які зробили не вигідним кредитування населення у валюті. А влітку 2009 року Верховна Рада прийняла закон «Про внесення змін до деяких законів України з метою подолання негативних наслідків фінансової кризи» № 1533-VI, що й підтвердив заборону на кредитування в іноземній валюті. Позики у валюті дозволили брати фізичним особам в безготівковій формі тільки для оплати лікування та навчання за кордоном. Компанії для отримання кредиту повинні були мати валютну виручку. З 1 січня 2011 року ця норма втратила чинність [3].

Впродовж 3 років валютні кредити були недоступні для багатьох клієнтів – банки просто боялися надавати такі послуги і відмовляли клієнтам, але у 2013 році банки активно відновлюють валютне кредитування бізнесу – у березні 2013 року було видано позик в іноземній валюті на 5,7 млрд. грн., що є рекордом з серпня 2009 року. Це стало найбільшим приростом за останні 3,5 роки – останній раз банки так активно кредитували економіку в іноземній валюті в серпні 2009 року, видавши позик на 10 млрд грн. Березневий приріст відбувся виключно за рахунок збільшення кредитного портфеля юридичних осіб – в іноземній валюті він зріс на 6,7 млрд. грн. Кредитування підприємств у гривні практично заморожене – відтік за березень 2013 року склав 4 млрд. грн. Підвищену кредитну активність в іноземній валюті банкіри пояснюють більш доступною ціною таких ресурсів – депозитні ставки в іноземній валюті цього року знижувалися більш швидкими темпами, ніж у національній. При цьому кредитні ставки в гривні, незважаючи на поліпшення ліквідності в банківській

системі і більш швидке падіння гривневих ставок за депозитами, ще залишаються на досить високому рівні. Це підтверджується і зниженням інтересу населення до розміщення заощаджень на валютних рахунках – другий місяць поспіль відтік з них становить 1,5 млрд. грн.

Попит на кредити у валюті також підігріли недавні події на Кіпрі – в березні кіпрські банки не працювали практично два тижні, а всі рахунки в країні були заблоковані. Зазвичай фінансування контрактів відбувається за межами країни з офшорних рахунків. Але трапився форс-мажор на Кіпрі, і покривати нестачу оборотних коштів довелося шляхом отримання кредитів в Україні. Установи активізують кредитування економіки, однак поки роблять це виключно в іноземній валюті [2].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розв'язання кредитних проблем можливо через: вдосконалення техніки кредитування і розширення видів кредитних послуг; вироблення комплексу нових принципів, що дадуть можливість спростити і поліпшити якість стосунків банків із позичальниками, а також вдосконалення законодавчої бази стосовно кредитування як у національній, так і в іноземній валюті [1].

Література

1. Споживче кредитування в Україні: сучасний стан і напрями розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/VUbsNbU/2011_3/VUBSNBU12_p227-p230.pdf].
2. Валюту отдают в родные руки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.kommersant.ua/>.
3. Янукович підписав закон про заборону валютного кредитування в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rbc.ua>.